

Кирил Христов – „Какъв е българинът?“

Кирил Христов за някои черти от характера на българина

Националните трагедии не са прихлупили завинаги хоризонта пред нашия народ. Един ден отново ще настъпи онази епоха на национален възход, в която най-после ще постигнем целите, преследвани в миналото.

Кирил Христов е роден през 1875 в Стара Загора. Учи в Търново, София и Триест. Учителства в Шумен и София. Стихосбирките му от края на XIX век, както и по-късното му творчество, го поставят сред най-блестящите български поети. През Балканските и Първата световна войни е военен кореспондент. От 1922 ръководи семинара по български език и литература в Лайпциг, а през 1930-38 г. в Прага. Умира в София на 7 ноември 1944 г.. Статията, която публикуваме със значителни съкращения, е отпечатана в сп. „Родина“ през 1939г.

В наше време и в културния свят под народ вече не се разбира съвкупността от хора с еднакъв произход, а просто хора, говорещи един език. Макар че, нито северноамериканските негри говорещи английски са „англосаксонци“, нито пък сенегалците, говорещи френски могат да минат за французи. Така или иначе, там където цивилизацията вилнее със своите усъвършенствани съобщителни средства, народите стават все по-смесени. Там за народ в идеалния смисъл – като хора с родствена кръв – вече не може да става дума.

Разбира се, последното не означава, че отделните народи са престанали да се различават, така че да не може да се открие основният тип на всеки от тях. Затова, без да влизам в по-големи подробности относно расата и без да прокарвам паралели между българина и неговите съседи, ще пристъпя към някои черти от характера на

Човека, принадлежащ към моя народ

такъв, какъвто го виждам днес.

Едно от качествата на българина, което най-много се хвърля в очи, е издръжливостта му. Не съм виждал другаде селяни с такава повишена физическа издръжливост. Там, където един чужденец се труди по осем, най-много по десет часа, българинът работи по шестнадесет и повече. Ден и нощ. И при все това, понеже не си цени високо труда, той, въпреки своето по-голямо напрежение, продава по-евтино. За тая си добродетел в някои страни е ненавиждан от местните и преследван от властите. Тази българска физическа издръжливост пролича най-много през войните.

Смятат и чужди, и наши българина за много консервативен. Но това не е недостатък! Защото, ако не беше консервативен, отдавна щеше да загуби своя език, останал пет века без книга, и щеше да изчезне като народ. И тъкмо защото е консервативен, той е запазил своята самобитност. А какво е народ без

свои самобитни, неповторими у други народи черти? Бледо копие на някой друг. Такъв народ не може да се развива в потока на своите традиции и няма бъдеще. И в това отношение българската интелигенция, която тъй лесно възприема чуждото и то главно незначителното, вредното – нерядко играе антинационална роля.

Българинът бил пестелив и скъперник. Пестелив да, но не и скъперник. Иначе нямаше да гощава госта си така, както само на Коледа или Великден яде. При все това той наистина е пестелив. Защото във всяко левче вижда късче свобода. А той нищо не обича така дълбоко като свободата.

Нашият човек е лош търговец. Но то му прави чест. Той не принадлежи към оная категория люде, сред които се е загубила мярката, кое човек може да отработи и кое да спечели с хитрост. Казват, че българинът нямал организаторски талант. Казват го обикновено представители на народи, които са получили почти всичко наготово. Но как могат да се обяснят огромните ни постижения в първите няколко десетилетия след Освобождението, ако действително няхме организаторски дарби?

В една посока българинът много обича сам да се подценява: че му липсва достатъчно воля. Инат имал, но воля не. Безсмислица. Инатът може да е некултивирана воля, но все пак е воля, при това в най-голяма степен. Отправен към важен обект, той е зидаща стихия. Не е случаен изразът: “Българин! С главата си стена пробива!”. Ето това е вярното.

Българинът е скептик, дори черногледец. Вярно е. Но всеки, дълго робувал народ, е такъв. Въпросът е, дали то е слабост или сила. В края на краищата лековерният е винаги измамения, разочарования. Скептикът е реалния човек. Но тая склонност на духа има и едно измерение, от което българският живот (особено културният) много е страдал. Защото българинът не вярва на своите избрани люде, на онези които дават смисъл на обществото. Впрочем, свързано със

Скептицизма на българина

е и едно друго негово качество – липсата на експанзивност.

Някои чужденци смятат българина за твърде приземен човек с дух, неспособен за полет. Последното е или съзнателна клевета или чудовищно неразбиране. Защото обичта на българина към земята е една от най-хубавите форми на обичта към свободата. А ако устремът към свобода не е полет, аз не зная, кое е полет. Един народ без полет не е способен на такива чудеса от храброст и преклонение пред героичното, с каквито изобилства българската история.

Струва ми се също, че българският народ е може би единственият в Европа, у който с такава строгост и с всички средства се пази семейната чест. Не говоря за интелигенцията, а именно за народа. Неслучайно българският войник е единственият, който не е изнасилвал жени през отминалите войни.

Българинът не дава две пари за чувството си за хумор. Макар че го има в прекомерно изобилие, но в него се усеща и тъгата на днешния ни ден и на вековното печално минало.

Не ще и съмнение, че още много може да се каже за българина. И нашият, като всеки народ, си има и негативните страни. Важното при българския обаче е, че положителното е толкова много и така съществено, щото може да се говори само за него, без да се налага да напомняме и усилваме отрицателните му прояви (грубост, завист и т.н.) с надеждата, че с напредъка на народната култура те постепенно ще изчезнат.